

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**з навчальної дисципліни «ПОЛІТЕКОНОМІЯ»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Облік і аудит

**За темою № 12 - Суспільне відтворення, суспільний продукт і
його основні форми**

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.21 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.09.21 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.21 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління, протокол від 31.08.21 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Хиль Л.П.

Розробники: викладач циклової комісії загальноекономічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач – методист Старчик Н.В.

Рецензенти:

1. Доктор економічних наук, професор кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського – Дружиніна В.В.
2. Кандидат економічних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, голова циклової комісії управління та адміністрування КЛК

ХНУВС - Пушкар О.І.

План лекції:

1. Суспільний продукт і методи його обчислення.. Сучасні форми суспільного продукту.
2. Відтворення суспільного продукту. Його види, пропорцій.
3. Теоретичні моделі суспільного відтворення.

Основна література:

1. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: Навчальний посібник – К.: Знання, 2014. – 711 с.
2. Базилевич В.Д. Економічна теорія: політекономія: практикум: Навчальний посібник – К.: Знання, 2013. – 496 с.
3. Базиліук А.В., Дерій Ж.В., Концева В.В., Хоменко І.О. Економічна теорія. Практикум: Навчальний посібник – К.: ЦУЛ., 2012.-312с.
4. Башнянин Г.І. Політична економія. Навчальний посібник. – К.:ЦУЛ, 2013. – 410 с.
5. Осецький В.Л. Політекономія: Навчальний посібник – К.: НАУ, 2013. – 380 с.
6. Майовець Є.Й. Економічна теорія: Навчальний посібник– Львів: ЛНУ ім. І.Франка. – 2011. – 399 с.
7. Моцелюк Н.В. Політична економія. Ч.3. Економічний розвиток. Сучасні економічні системи. Світове господарство: Навчальний посібник – К.:ЦУЛ, 2014.-168с.
8. Федоренко В.Г. Політична економія: Підручник-К.:Алерта, 2015. – 487с.
9. Сірко А.В.Економічна теорія: Політекономія:Підручник – К.:ЦУЛ, 2014.-416с.
10. Старостенко Г.Г., Мірко Н.В. Політична економія: Навчальний посібник – К.: Кондор – Видавництво, 2013. – 464 с.
11. Щетинін А.І. Політична економія: Підручник – К.: ЦУЛ, 2011. – 480 с.
12. Якобчук В.П. Економічна теорія: Навчальний посібник – К.:Ліра – К,2015 – 408с.

Допоміжна література:

1. Шевченко О.О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії: Навчальний посібник – К.: ЦУЛ., 2012. – 280 с.
2. Кузнецова Л.В. Політична економія: Навчально – методичний посібник – К.: НУХТ, 2011. – 181 с.
3. Вотаманюк О.З. Економічна теорія: вступ, макроекономіка, мікроекономіка - Львів: Інтелект – Захід, 2011. – 656 с.
4. Луценко Г.П. Курс економічної теорії: практика і теорія: Електронний посібник – Кременчук: КЛК НАУ, 2011. – 207 с.
5. Носова О.В. Національна економіка: Навчальний посібник – К.: ЦУЛ, 2013. – 512 с.
6. Старостенко Г.Г. Національна економіка: Навчальний посібник – К.: Ліра – К, 2011. – 432с.

7. Мельникова В.І. Національна економіка: Навчальний посібник – К.: ЦУЛ, 2012. – 248 с.
8. Лопух К.В. Сучасний монетаризм: Монографія – К.: ЦУЛ, 2015.-272с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

1. Суспільний продукт і методи його обчислення. Сучасні форми суспільного продукту

В XVI ст.. французький економіст Жан Борен вперше зайнявся питанням макроекономіки, а саме питання зростання середнього рівня цін. В XVIII ст. французький фізіократ Франсуа Кене зайнявся питанням зростання макроекономіки, став основоположником методом національного рахівництва (розробив економічні таблиці). Подальший розвиток макроекономіки як науки був продовжений на початку 20-х років XX ст. (у зв'язку з Великою депресією 1929-1934рр.). Економічна криза - це хвороба економіки. Як і хворій людині - хворій економії треба поставити діагноз, тобто треба мати параметри оцінки стану економіки, як стану людини, тому було потрібно зробити систему економічних показників, які показують стан економіки (суспільного виробництва) і на які держава повинна виплатити, виводячи економіку з кризи.

«Про необхідність втрачання державі у ринкову економіку під час кризи» - сказав Ф. Кене.

На перший план висувається задача комплексного макроекономічного аналізу і прогнозування, яку можна вирішити за допомогою системи раціонального рахівництва (СНР).

СНР - система взаємопов'язаних макроекономічних показників та особлива форма їх представлення (балансові таблиці), що відображає найзагальніші і найважливіші аспекти економічного розвитку.

Національне рахівництво - це з одного боку, система національних рахунків, а з другого, інструменти державного регулювання макроекономічних процесів.

Вперше СНР була створена для Палестини за даними 1936р. Новий етап національного рахівництва відноситься до післявоєнних років, коли необхідно було відновити зруйновану економіку, що вимагало державного втручання в економіку, збільшення державного сектору.

Розвинуті країни світу (Англія, Франція, США) розробили власні СНР, Англія і Франція у 1946 р., США у 1947р. Найкраща була Французька яка у 1976 була вдосконалена і набула вигляд розширеної системи над. Рахівництва (РСНР).

Після війни європейські країни пішли на сильну економічну інтеграцію створивши ЄЕС (спільний ринок). Ця подія примусила розвинути європейські країни створити **сучасну СНР об'єднаних націй**. В соціал. істинних країнах в цей час використовувалась власна система рахунків, яка одержала назву «балансу народного господарствами Г»). Деякі показники в СНР і БНГ були однакові, деякі розрізнялись, а деякі які мали однакову назву (НД) мали специфіку в розрахунку: НД в БНГ розраховували лише по виборчій сфері. Нематеріальні галузі в розрахунок не брались. В СНР національний дохід розраховувався в цілому по матеріальному і нематеріальному виробництву.

Після розпаду Союзу Україна перейшла на СНР. Таким чином, суспільний продукт - це результат продуктивного функціонування всієї економіки суспільства. В процесі виробництва суспільний продукт безперервно відновлюється.

Теорія і практика розробила **2 методи** обчислення суспільного продукту СНР і БНГ.

Основні показники СНР:

1) **Валовий внутрішній продукт (ВВП)** - це сума доданої вартості (кінцевих продуктів), які створені всіма виробниками на території даної країни незалежно від національної приналежності факторів виробництва. ВВП розраховується шляхом звільнення сукупного суспільного продукту від повторного рахунку. **ССП** - вартісна оцінка товарів і послуг, виготовлених протягом визначеного періоду (рік).

2) Найважливішим показником СНР є валовий національний продукт (ВНП). **ВНП** - це сума кінцевих продуктів (доданих вартості), створених національними виробниками на будь-якій території.

ВНП розраховується 3-а методами:

- за витратами;
- за доходами;
- виробничий метод (рідко).

Як і у бух. балансі в СНР витратна частина дорівнює дохідній:

$\frac{C+I+G+NE}{\text{За витрати}} = \text{ВНП} = \frac{C+S+r+R+T+A}{\text{За доходами}}$
--

де:

C - споживчі витрати (домогосподарство);

I - інвестиційні витрати (фірм)

G - державні витрати (з державного бюджету)

NE - чистий експорт (експорт - імпорт)

Фактори виробництва

1. Праця

2. Капітал

3. Земля

4. Підприємство

Факторні доходи

зарплата (G+S) де, S- заощадження

%, прибуток (r)

природна рента, в тому числі земельна (R)

прибуток

T - непрямі податки (мити, акцизи, ПДВ);

A- амортизація (амортизаційні відрахування).

Чистий національний продукт (ЧНП) - це ВВП "очищений" від амортизаційних відрахувань:

$$\text{ЧНП} = \text{ВВП} - \text{А}$$

Національний дохід (НД) - це ЧНП, звільнений від непрямих податків.

$$\text{НД} = \text{ЧНП} - \text{Т}$$

Особистий дохід (ОД) - це національний дохід звільнений від внесків на соц. Страхування, податку на прибуток фірми, від нерозподіленого прибутку фірм і до якого додані трансферні платежі.

$$\text{ОД} = \text{НД}$$

Т
обто, (внески на соц. страхування + податок на прибуток фірм + нерозподілений прибуток фірм) + трансферні платежі.

Трансфертні платежі - це односторонній потік благ, які мають нерозподілений і безоплатний характер.

Розрізняють:

- держ. трансфертні платежі (пенсії, стипендії, допомога по безробіттю, інші пособия з держ. бюджету)
- приватні трансфертні платежі - які не є наслідком виробництва, а виступають як активна передача коштів від однієї приватної особи до іншої (допомога батьків дітям, студентам, подарунки заможних родичів)

Використовуваний дохід (ВД) - це особистий дохід, звільнений від індивідуальних податків.

$$\text{ВД} = \text{ОД} - \text{Т ІНДИВІД}$$

3. Відтворення суспільного продукту. Його види, пропорції.

В процесі розширеного відтворення різні частини суспільного продукту виконують різні функції і тому **виступають у різних формах**:

- частина суспільного продукту за рахунок якої відновлюють споживчі засоби виробництва, називають - **фонд заміщення (ФЗ)**.
- **фонд споживання (ФС)** - це частина суспільного продукту, яка надходить у споживання у вигляді оплати праці, доходів підприємства, соц. виплат.
- **фонд нагромадження (ФН)** - це частина суспільного продукту, яка іде на нагромадження (розширення виробництва).

Отже, функціональна структура суспільного продукту може бути представлена сукупністю його функціональних форм.

$$\begin{aligned} \text{ССП} &= \Phi_3 + \Phi_C + \Phi_H \\ W &= C + V + M \end{aligned}$$

Поняття "відтворення" ввів видатний французький фізіократ Ф.Кене.

Відтворення-це постійно повторюваний процес виробництва.

Розрізняють: просте та розширене відтворення.

Процес відтворення - це процес при якому виробництво відновлюється з року в рік в незмінних розмірах, (це чисто теоретична модель).

Обсяг виробничого продукту, його якість в кожному наступному циклі залишаються незмінними. Відповідно (кількісно і якісно) не змінюються і , фонди виробництва. Весь додатковий продукт (додаткова вартість М) використовується самими виробниками на власні потреби.

Розширене відтворення - це відновлення виробництва в усе більших розмірах.

Обсяг виробничого продукту, його якість підвищується так самог (кількісно і якісно) зростають і фактори виробництва. Джерелом розширення виробництва є додатковий продукт.

1) Пропорції суспільного відтворення:

а) $(C+V+m)_I = C_I + C_{II}$

б) $(C+V+m)_{II} = (V+m)_I + (V+m)_{II}$

в) $(V+m)_I > C_{II}$

2) Розширене відтворення :

а) $(C+V+m)_I > C_I + C_{II}$

б) $(C+V+m) < (V+m) + (V+m)$

в) $(V+m)_I > C_{II}$

4. Теоретичні моделі суспільного відтворення

Спрощене, абстрактне, але достатньо достовірне й прийнятне для практичного застосування вираження пропорцій та взаємозв'язків національного відтворення відображається у схемах і моделях відтворення.

Теоретичне осмислення взаємозв'язків і пропорцій національного відтворення вперше в історії економічної науки було описано французьким економістом, представником школи фізіократів Франсуа Кене у праці "Економічна таблиця" (1758).

Припущення, на які спирається модель:

- кругообіг сукупного суспільного продукту, що виробляється, розподіляється й обмінюється між класами та утворює основу економічного життя суспільства;

- продуктивною працею є виключно **землеробська** праця, яка єдина створює чистий продукт"¹, всі інші види діяльності є корисними, але безплідними;
-структура суспільства складається з трьох класів: продуктивного, класувласників і безплідного класу.

Продуктивний клас обробляє землю, авансує свою працю в сільське господарство, вирощує щорічний продукт та забезпечує доходи землевласникам.

Клас власників існує за рахунок чистого продукту землі, частину якого він отримує від продуктивного класу (за вилученням щорічних авансів та витрат на використання земельних угідь).

До класу власників Ф. Кене відносить **короля**, який отримує дохід у формі податків, духовенство, формою доходу якого є десятина, та **землевласників**, які отримують **орендну плату** за землю.

Клас власників виконує важливі **суспільні функції**: він є проміжною ланкою між продуктивним і безплідним класами; бере участь у реалізації продукту, створеного цими класами; а землевласники є відповідальними за належне ставлення до земель, що перебувають в експлуатації.

Безплідний клас (громадяни, діяльність яких не пов'язана із сільським господарством) додає до вартості продуктів земле* робства вартість власних засобів існування. Цей клас споживає у вартісному вираженні рівно стільки, скільки виробляє.

Витрати цього класу оплачують клас власників та продуктивний клас:

о трьом класам відповідають три види суспільних витрат:

- **продуктивні** - витрати на виробництво зерна, тварин, бавовни, льону тощо;
- **безплідні** витрати, пов'язані з промисловою та торговельною діяльністю;
- **витрати доходів власників**, отриманих від реалізації "чистого продукту", виробленого сільськогосподарським сектором за попередній рік. Вони поділяються на продуктивні і непродуктивні (безплідні) витрати;

о продуктивний капітал має дві форми:

- "**щорічних авансів**" - щорічних витрат на закупівлю насіння, засобів існування сільськогосподарських працівників таїв.;
- "**первинних авансів**" - одноразових капітальних витрат на сільськогосподарський реманент, будівлі, худобу, багаторічні насадження тощо.

Схематично відтворення суспільного продукту зображено на рис. 15.2.

Ф. Кене виходив з того, що капітал фермерів складається з двох частин: 1) "первинних авансів", тобто основного капіталу сумою в 10 млрд ліврів, строк використання яких - 10 років; 2) "щорічних авансів" сумою в 2 млрд ліврів, які витрачаються на придбання оборотного капіталу.

Вартість річного сільськогосподарського продукту включає:

2 млрд ліврів "щорічних авансів",

1 млрд ліврів спожитої вартості "первинних авансів" та 2 млрд ліврів виробленого за рік "чистого продукту", тобто 5 млрд ліврів.

Натуральна форма цього продукту має таку структуру:

4 млрд ліврів - насіння і продовольство;

1 млрд ліврів - сировина для промисловості.

До складу сукупного суспільного продукту (ССП) окрім продукту, виробленого сільським господарством, входить продукт,

Економічна таблиця Ф. Кене вироблений безплідним класом вартістю в 2 млрд ліврів, тобто промислова продукція. Таким чином, річний ССП дорівнює 7 млрд ліврів.

2 млрд ліврів, які землевласники мають на початок року у формі орендної плати, отриманої від фермерів за користування їх (землевласників) землею, Ф. Кене не включає до складу сукупного суспільного капіталу, розглядаючи цю суму як засіб, що опосередковує рух ССП.

Таким чином, на початок кругообігу **продуктивний клас (ПК)** має продовольство і насіння вартістю в 4 млрд ліврів та сировину на 1 млрд ліврів (разом 5 млрд ліврів), з яких 2 млрд ліврів становлять "щорічні аванси", які не надходять в обмін.

Землевласники (ЗВ) мають 2 млрд ліврів ренти, отриманої за попередній період.

Безплідний клас (БК) має промислову продукцію вартістю в 2 млрд ліврів.

У процесі кругообігу річного ССП Ф. Кене виділяє п'ять взаємопов'язаних актів:

1-й акт: ПК продає ЗВ на 1 млрд ліврів продукти харчування;

2-й акт: БК продає ЗВ на 1 млрд ліврів промислові товари;

3-й акт: ПК продає на 1 млрд ліврів БК продукти харчування;

4-й акт: ПК купує у БК на 1 млрд ліврів промислову продукцію;

5-й акт: БК купує у ПК на 1 млрд ліврів сировину для промисловості.

На кінець кругообігу:

о ПК має "щорічні аванси" в 2 млрд ліврів та промислову продукцію на 1 млрд ліврів, необхідні для повторення на незмінному рівні нового виробництва, а також 2 млрд ліврів для сплати оренди землевласникам.

о ЗВ за орендну плату в 2 млрд ліврів придбали на 1 млрд ліврів продовольства і на 1 млрд ліврів промислових товарів.

о БК за виручку в 2 млрд ліврів, отриману від реалізації, придбав на 1 млрд ліврів життєві засоби та на 1 млрд ліврів сировину. Таким чином суспільство підготувалось до нового виробничого циклу.

Економічна таблиця Ф. Кене вважається першою і досить вдалою спробою створення макроекономічних моделей.

Схеми суспільного відтворення Карла Маркса - наступна спроба математично відобразити процес відтворення. Ці схеми описують процеси простого та розширеного відтворення ССП.

Припущення марксистської моделі суспільного відтворення:

- вся економіка представлена двома підрозділами: I - виробництво засобів виробництва (ЗВ); II - виробництво предметів споживання (ПС);

- вартість ССП розпадається на дві частини: вартість спожитого постійного капіталу (с) та новостворену (додану) вартість ($V + t$), яка у свою чергу, розпадається на заміщення авансового змінного капіталу (**и**) та додаткову

вартість (т), яка власнику капіталу нічого не коштує, а власнику робочої сили коштує не-оплаченої праці;

- тотожність ринкових цін та вартостей;

с

- незмінна органічна будова капіталу, тобто $- = \text{const}$;

V

- незмінна норма прибутку, тобто $P' - \text{const}$;

- абстрагування від впливу НТІІ, кон'юнктурних коливань, зовнішньої торгівлі, системи оподаткування та кредитування;

-структура суспільства представлена двома класами: **капіталістів**, метою яких є привласнення додаткової вартості, та найманих робітників, які витрачають свої доходи виключно на споживання.

Пропорції, яких необхідно дотримуватись для здійснення простого відтворення ССП:

1. Перший підрозділ повинен виробити обсяг засобів виробництва, необхідний для відшкодування матеріальних затрат у I та II підрозділах суспільного виробництва, тобто: $I(c + v + m) = I_c + II_c$.

2. Другий підрозділ повинен виробити такий обсяг предметів споживання, який би задовольнив попит найманих працівників I і II підрозділів. Вартість вироблених II підрозділом предметів споживання має дорівнювати чистому суспільному продукту (національному доходу), тобто: $II(c + v + m) = I(v + m) + II(v + m)$.

3. Якщо з першої умови вилучити попит, який задовольняється в межах цього підрозділу, а з **другої умови** вилучити внутрішній попит на предмети споживання, то отримаємо третю умову: $I(v + m) = U.c$.

Ця умова означає, що за вилучення внутрішнього споживання кожного підрозділу між підрозділами здійснюється обмін вартості чистого продукту I підрозділу на обсяг фонду відшкодування спожитого капіталу II підрозділу.

За цих умов весь вироблений ССП повністю реалізується і суспільство має можливості в новому році виробляти такий самий обсяг ССП, як у попередньому, зберігається і структура ССП. Для того, щоб забезпечити **розширене відтворення** ССП, необхідно, щоб три рівності, які забезпечують просте відтворення і реалізацію ССП, перетворились у нерівності.

Умови розширеного відтворення ССП у теорії К. Маркса:

1) $I(c + i + t) > I_c + II_c$;

2) $II(c + i + t) < I(i + t) + II(i + t)$; 3) $I(i + t) > II_c$.

Перша умова означає, що ССП, вироблений I підрозділом, має перевищувати обсяг спожитого капіталу обох підрозділів. Це забезпечує умови для розширення виробництва в обох підрозділах.

Друга умова означає, що ССП, вироблений II підрозділом, повинен бути меншим за суму чистого продукту (національного доходу), створеного в обох підрозділах. Надлишок національного доходу буде використаний на придбання додаткових засобів виробництва обома підрозділами та на придбання додаткових засобів існування.

Третя умова означає: для того, щоб II підрозділ міг розширити виробництво, I підрозділ повинен йому запропонувати більше засобів виробництва, ніж було спожито в попередньому періоді.

Описані нерівності є умовами розширеного відтворення. Але за цих умов неможливо реалізувати продукт. Для визначення умов реалізації необхідно перетворити зазначені вище три нерівності в рівності. Для цього необхідно частину додаткової вартості капіталізувати, тобто перетворити в капітал. Для ілюстрації механізму перетворення рівностей у нерівності, а нерівностей у рівності використаємо дані з "Капіталу" К. Маркса.

$$I \ 4000c + 1000p + 1000t = 6000$$

$$II \ 1500c + 1000y + 750t = 3000$$

$$CCP \ 9000$$

Приклад показує, що органічна будова капіталу в I підрозділі [$i(c: p) = 4 : 1$] вища, ніж у II підрозділі [$ii(c: o) = 2 : 1$].

У наведеному прикладі всі умови розширеного відтворення задовольняються:

$$1) 6000 > 4000 + 1500;$$

$$2) 3000 < 2000 + 1500;$$

$$3) 2000 > 1500.$$

Але за цих умов реалізувати продукт неможливо. Щоб його реалізувати, треба капіталізувати частину додаткової вартості.

Починається капіталізація (нагромадження) з I підрозділу, оскільки саме він забезпечує реальний приріст засобів виробництва. Припустимо, що 50 % додаткової вартості перетворюється в капітал, а 50 % - споживається власниками капіталу, тобто 1000t I підрозділу розпадається на 500c+500t. У свою чергу 500c розпадається в пропорції 4 : 1 на 400c + 100o. Тоді (після нагромадження) структура продукту I підрозділу матиме вигляд: I 4400c+1100y + 500t -6000.

Власники капіталу II підрозділу можуть нагромадити для розширення виробництва стільки засобів виробництва, скільки їх запропонує I підрозділ, а саме, 1 100o + 500t, тобто 1600. Це означає, що II підрозділ зможе збільшити обсяг засобів виробництва на 100 од. (1600c - 1500c). Оскільки органічна будова капіталу в цьому підрозділі виражена пропорцією 2 : 1, то II підрозділ зможе збільшити обсяг змінного капіталу на величину вдвічі меншу, ніж приріст засобів виробництва, тобто на 50i.

Тоді структура річного продукту II підрозділу після нагромадження матиме вигляд: II 1600c + 800i + 600t - 3000.

Тепер знову нерівності перетворилися в рівності:

$$1) 6000_{c+i} = 14400c + II \ 1600c;$$

$$2) 3000_{c+y+t} = I \ (1000y + 500 \ t) + II \ (800i + 600 \ t);$$

$$3) I \ (1000y + 500t) - II \ 1600c.$$

Згідно з даними про нагромаджений обсяг капіталу в обох підрозділах, протягом наступного року CCP матиме такий обсяг відповідної структури²:

$$I \ 4400c + 1100i + 1100t = 4600$$

$$II \ 1600c + 800i; + 800t = 3200 \ CCP \ 7800$$

Марксова теорія суспільного відтворення стала теоретичною основою для розробки балансових моделей відтворення.

Баланс народного господарства (БНГ) - це система загальноекономічних балансів, показники яких характеризують умови й результати розширеного відтворення, рівень і темпи зростання економіки, економічну та соціальну структуру суспільства.

БНГ через систему таблиць" що характеризують баланс відтворення ССП і НД (національного доходу), трудових ресурсів, національного багатства тощо, дає цілісне уявлення про весь процес відтворення.

Надзвичайно важливе значення в системі балансових моделей має міжгалузевий баланс. Вперше таблиці міжгалузевого балансу були розроблені в СРСР при складанні балансу народного господарства 1923-1924 рр. У загальному вигляді схему міжгалузевого балансу відображено в табл. 15.1.

Таблиця 15.1. Міжгалузевий баланс народного господарства (МГБ)

З табл. 15.1 видно, що МГБ складається із чотирьох квадрантів, три з яких є головними.

Стисло охарактеризуємо кожний із трьох квадрантів. Відомо, що будь-яка галузь одночасно є споживачем і виробником. Тому для виробництва будь-якого продукту необхідно формувати міжгалузеві зв'язки.

1-й квадрант показує міжгалузеві потоки I підрозділу, який створює засоби виробництва, тобто проміжний продукт, призначений для виробничого споживання.

У цьому квадранті X_{ii} , X_{ij} - прямі затрати галузі (1) на виробництво своєї продукції та продукції інших галузей; $X_{a1}X_{2a}$ - відповідно прямі затрати галузі (2) на власне виробництво та виробництво інших галузей і т. ін. Окрім того, кожна галузь створює продукти кінцевого споживання.

Вартісна оцінка кінцевого продукту за галузями та загалом зображена в 2-му квадранті.

Тут C_{if} $C_{п}$ - споживчий попит домогосподарств, або вартісна оцінка особистого споживання за галузевою структурою.

- інвестиційний попит (витрати) галузей;

G - обсяг державних закупівель за галузевою структурою;

NE - чистий експорт або попит закордону, який визначається як різниця доходів від експорту (E) та виплат за імпорт (Z), тобто **NE = E-Z**;

Y - кінцевий продукт галузі (КПП);

X - валовий продукт галузі (ВПП).

Сума проміжного та кінцевого продуктів усіх галузей утворює сукупний суспільний продукт.

3-й квадрант показує створені кожною галуззю та народним господарством вцілому додані вартості Y A (value additional), обсяг яких підраховують, додаючи доходи в формі амортизації (A), заробітної плати (W), прибутку (P), непрямих податків (T_b).

Сума матеріальних затрат та доданої вартості галузі утворює еоловий продукт галузі.

Сума валових продуктів усіх галузей народного господарства утворює валовий продукт національної економіки.

Таким чином, МГБ відображає основні пропорції в економіці, прямі та опосередковані зв'язки між галузями в натуральній і вартісній формах, що має важливе значення для прогнозування і планування економічної діяльності.

Подальший розвиток моделі міжгалузових балансів знайшов своє втілення в моделі В. Леонтьєва "затрати - випуск".